

متخصصی موسیو «فلوری» ، موسیو «غودار» ک کتیرمش اولدینی برطاقم کتابه لری حل ایدیورکه، بو کتابه لرشو ذ کرایده جکمز آبدله عا ئددر: «سبکتکین» ک مزاری، «محموده» طرفندن یادیریلان قوله، «رنجی مسعود»، «ابراهیم» و «اوچنجی مسعود» [۱۰۹۹ - ۱۱۱۴] ناملرینه یعنی میلادی ۱۱-۱۲ نجی عصر لره عا ئد نسخ خطله کتابه لری نه بو عصر لره ویا اون اوچنجی عصر ک مبادیسنه عا ئد برطاقم مجهول قهر لک کتابه لری... کرک موسیو «غودار» ک کرک موسیو «فلوری» ک مشترک مطالبه لرینه کوره، «محمود سبکتکین» عا ئد بولونان بو کونکی مزار ک یالکز قاعده سی اودوره عا ئددر؛ متباقی قسم ونسخ خطله یازیلش کتابه، بویوک بر احتمالله، داها مؤخر دور لره عا ئددر.

متندن خارج ۲۰ و متن داخلنده ۱۱ رسمی محتوی اولان بو کوچوک فقط قیمتلی اثر حقدنه بوراده داها فضله تفصیلات ویرمه دیکمزدن دولایی متأثرز. تورک تاریخیه و تورکارک صنعت تاریخیه مشغول اولانلر، بواثری کورمکدن اصلا مستغنی اولامازلر.

کویربلی زاده محمد فؤاد

ژانه رونلی: اونه سکزنجی عصر صوکنده جزایر تورک یکیکر بربرنک تور کولری —
J. Deny, chansons des Janissaires turcs a'Alger, dans *Mélanges René Basset*,
P. 143, Paris, 1925, E. Leroux. — «رونه باسسه» نامنه نشر ایدیلن مقاله لرمجموعه سندن مستخرج
— تورکولرک تورکجه متنلریله برلکده؛ ۱۴۳ صحیفه، پارس، طابع «آرنست لورو»، ۱۹۲۴.

اسلام تدقیقاتنک پک مختلف ساحه لرنده، و بالخاصه عرب و شمالی آفریقا مسائلیله «خلقیات» ساحه سنده چوق قیمتلی و مبذول اثرلر نشر ایتمش اولان جزائر ادبیات فاکولته سی رئیس «رونه باسسه»، اوزون و ثمره دار برحیات مساعیدن صو کرا ۱۹۲۳ ده وفات ایتشدی. دوست و شاکردلی، اونک خاطر سه سنه قارش پک محق بر حرمت اثری اولمق اوزره، آوروپا علم محفللرنده معتاد اولدینی وجهله، مرحومک نامنه بر «مقاله لر مجموعه سی» اتحاف و نشر ایتدیله. ایشته موضوع بچشم اولان اثر، ابتدا بوجلد داخلنده انتشار ایتمش، و آیریجه ده مستقل بر رساله حالنده طبع اولونمشدر. بو کوچوک اثر، تورک خلق ادبیاتیه اوغراشانلر ایچون اولدینی قدر «جزایر» ده تورک حاکمیتی تاریخیه توغل ایده نلر ایچون ده پک زیاده شایان اهمیتدر.

مؤلف، تدقیقنه اساس تشکیل ایدن بو جزایر یکیکر یلرینه عا ئد تور کولری، «جزایر» ده کی

«ملی کتبخانه» ده محفوظ «۱۸۱۷» (۱۸۵۲) «نومرولو بر مجموعہ دن آ لارق، متنارله برابر فرانسز جه ترجمہ لری ده بر طاقم قیمتلی حاشیہ لره بر لکده نشر ایتمش، و آریجه مقدمہ سنده خلق ادبیاتنه عائد بعض معلومات ده ویر مشدر. ابتدا موضوع تدقیق اولان نسیخه، اونک صاحبی وزمان تحریری، مندر جاتی حقدہ معلومات ویرد کدن صو کرا، موسیو «ژان دونی»، بوتور کولر و اونلرک نظم شکلاری و ماهیتلری خصوصندہ بر ازا ایضاحانہ کیریشیور. «سفرلی اوغلو، شریف: براهیم، نوری، نقدی» کبی بر طاقم یکیچری شاعر لرینک، «جزایر» ک او دور حیاتی تصویر ایدن تور کو و دستانلری، تورک حرثنک، شمالی آفریقا ساحلار ندہ کی او جاقلر دہ بر زمانلر ناصل بو یوک بر قوتله یا شادیفنی کو ستر مکدہ در. بر زمانلر ملی حرثنک قوت در جه سنی و اتساع قابلیتی کو سترن بوجانلی وثیقہ لره، ادبی و مدنی تاریخمز ایچون فوق العادہ قیمتلیدر. مؤلف بو بحثلر دہ، قسماً، بولونیانک معاصر تورکیات عالم لرندن پروفیسور «قو والسکی» یه، واکز زیادہ، بزم ساز شاعر لری و خلق ادبیاتی حقدہ کی مختلف تدقیقا تمزہ استناد ایتمکدہ در. بوندن صو کرا بوتور کولرک لسانی و املاسی، موضوعی آ کلاتیلور. بو خلق اثر لری آراسندہ الکچوغی، «جزایر» قارشلی اوروپا دولتلری طرفندن واقع اولان مختلف هجوملره قارشلی اجرا ایدیلان پارلاق مدافعہ لری ترنم ایتمکدہ در. بالخاصہ ۱۷۶۶ - ۱۷۹۱ سنلر ندہ جزایر والیسی بولونان «عثمان زاده قوجه محمد پاشا» زمانندہ کی مختلف حربلر، بودستانلر و تور کولر دہ موضوع بحث اولمقدہ در. مثلاً (۱۷۷۰) ده «قونت دو قاس» قومانداسندہ کی دانچار قہ لیلرک، (۱۷۷۵) ده «دوره یی» و (۱۷۸۳) ده «بارسلو» قومانداسندہ بولونان اسپانیوللرک هجوملری حقدہ پک مهم شیلر واردر. لکن، بالخاصہ «بارسلو» نک (۱۷۸۴) ده کی مشهور هجومی، جزایر خلق شاعر لرینی الک فضلہ غلیانہ کتیر مشدر. حتی، ینہ جزایر ملی کتبخانہ سنده (۱۶۴۰) نومرودہ محفوظ تور کجه مهم بر تاریخدہ دہ اسپانیوللرک بو اوچ هجوملر ندن الک صو کنجیسی حقدہ بالخاصہ اوزون تفصیلات واردر. بو صو ک هجومہ قارشلی مدافعہ دہ جزایر لیلرک قازاندیفنی پارلاق موفقیت، کندی روایتلرینہ کورہ، «لنجنون» دینیلن بر نوع حرب کیمیلرینک استعمالندن ایلری کلشیدی. موسیو «ژان دونی» شیمدی یه قدر لایقیہ تدقیق ایدیلہ مش اولان بو (۱۷۸۴) اسپانیول هجومی حقدہ، بو کبی تور کجه تاریخی و ادبی وثیقہ لردن باشقا، پک مختلف غرب مأخذلریندہ مراجعت ایدہ رک بو خصوصہ پک مکمل و اطرافلی معلومات اعطاسنہ موفق اولمشدر. بورادہ، «جزایر» ک داخلی اداره سنده داییلرک رسمی عنوانلریندہ دہ اثر قیمتلی ایضاحات، و پک مهم لسانی معلومات واردر. بونی متعاقب ۲۸ پارچه تور کو و دستانک ترجمہ لره متنلری موجودر کہ، بو ترجمہ لره بالمناسبہ «برر» لسانی و تاریخی حقدہ

ایضاحات ده ویر بلشدر. بومتنر، مجموعه ده «تکرله مه»، «سماعی»، «ده پیش»، «شرقی» کی معروف ملی عنوانر آلتنده مذکوردر. بونلردن یالکز «تقدی» نک مربعی، یکچی سازه شاعرلری آراسنده پک زیاده شایع اولان «فاعلاتن فاعلاتن فاعلان» وزنیله یعنی عروض ایله یاریلش اولوب دیگرلری هجا وزنیله در. مع مافیله، غالبالده کی نسخه نک پک زیاده بوزو قلغندن اولاجق، بومتنلردن قسم اعظم نک چوق یا کلش واکثریتله تصحیححه محتاج اولدینی، هرشیدن باشقا وزن اعتباریله قصورلرندن ده آکلاشیلور.

بو اثر، سائر سرحدلرده اولدینی کی اسکی غرب اوجاقلرنده ده تورک سازه شاعرلرینک بونوک بر فعالیت کوستردکلرینی آکلاتیور. مع مافیله بوادی فعالیتک اون سکزننجی عصردن چوق اول باشلادینی محققدر. مثلاً غرب اوجاقلرنده، ایمراطورلغک سائر بوتون سرحد قلعه لرنده پک مرغوب اولان برچوق دینی-منقبوی جنک وقهر مانلق قصه لرندن باشقا، شمالی آفریقانک اسلاملر طرفندن فتحنه دائر تورکجه اثرلر او قوندیغی، خصوصی کتبخانه مزده موجود (۱۰۰۱) ده «تلسان» ده استنساخ ایدیلش بویله بر حکایه مجموعه سنک موجودیتیله بیلورز که، فکر مزه کوره، بوجنس-یعنی شمالی آفریقانک اسلاملر طرفندن فتحنه عائد-تورکجه اثرلرک ایلک نمونه لری، میلادی ۱۳-۱۴ نجی عصرلرده «ملوکلر» زماننده «مصر» ده وجوده کلش اوله لیدر. «بارباروس» معینده کی قهرمانلرک - «سیدی علی رئیس» طرفندن اونلری تقلیداً یازیلش بر پارچه سی بزه قدر انتقال ایدن - تورکولری [مرأت الممالک، ص ۳۳؛ ملی تتبعلر، ۱، ص ۴۰] قبیلندن اثرلر، غرب اوجاقلرنده داها اوننجی عصردن اعتباراً باشلامش، اوراده ده، ایمراطورلغک بوتون سرحدلرنده اولدینی کی، سازه شاعرلری عاتاً آری برصنف حالنده تشکیلیتمش، دستانلر، قوشمه لر، ده پیشلر یازیلشدی. بوجوالیده اون آلتنجی عصرده یتیشمش اسکی سازه شاعرلری حقنده هنوز معلوماًمز یوقسه ده، اون یدنجی عصره منسوب «بنلی علی» اسمنده جزایر تورک شاعرینی بیلورز؛ «بنلی علی»، (۱۰۷۵-۱۶۶۴م) ده فرانسه لرک فرارلریله نتیجه له ن بر هجوملرینی [Faure-Biguet, Histoire de l'Afrique Septentrionale, p.361] عروض ایله یازدینی بر منظومه واسطه سیله تصویرایتمش اولدیغندن، ایشته بوضورتله زمانی-تقریبی برصورتده- آکلایه بیلورز. هر حالده «بنلی علی» (۱۰۵۰-۱۱۰۰) سنلری آراسنده جزایرده یاشایان یکچی عاقلرندن بریدر؛ «عاشق عمرلر، کوه ریلر» کی، یالکز هجا ایله دکل عروض ایله ده یازان بوساز شاعرینک المزده بر ایکی «ده پیش» ی واردز که، جزایر قهرمانلرینک مدحنه و اوجانک عثمانلی ایمراطورلغنه مربوطیتنه عائددر.

پادشاهم جزایرک	یاران ارسلان یاناغیدر
زاویه سیدر هم رسولک	کرچک ارلر اوتاغیدر
جوشار دریا اسر بادی	قیلیج ایله آراز یادی
سد اسلامدر بر آدی	آق دکرک بوجاغیدر
الله اولسون قیل و قالک	لطفی چوقدر بی زوالک
جزایریدی قرالک	دائم باشی ناچاغیدر
جزایرک قهرمانی	کافره ویرمز امانی
سورلر آل عثمانی	حاجی بکتاش قاچاغیدر
مکانیدر کرچک ارک	حق یولنه ویرر سترین
بنلی علی شهیدلرک	باغ جنت دوراغیدر

عین شاعره عائد شو ایکنجی ده پیش، بوتون صفوتی و طبیعیلکی ایله برابر، شاعر مزکیم بوتون او دور یکیچری ساز شاعرلری کی، قلاسیق لسان وادیات و بر از صوفیلک تأثیری آلتنده قالمش اولدیغی ده بزه آ کلاتیور :

جزایر حق تعالانک	یانار نوری چراغیدر
قیل دعا کی پادشاهم	صاعمه منزل ایراغیدر
سر آلور سرد کیشورز	دوکه دوکه بکیشورز
سبیل الله دوکوشورز	شهیدغازی چراغیدر
باقایز باش ایله جانه	غرق اولوب بانارز قانه
دیرک دیرک آسمانه	چیقان یزید فراغیدر
مولادر آلوب ویردیرن	آهی کوکلره ایردیرن
سرکشانه سیرا کدیرن	کرچک ارلریراغیدر
زاویه دم دیمش رسول الله	کن کلسون سبیل الله
بنلی عامینک محمدالله	کنج وحدت دوراغیدر

موسیو «دونی» نک، اون سکزنجی عصر صوکلر نده یازیلدیغی پک صریح اولان اثرلری نشر و ترجمه ایتدیگی «شاعر نقدی» نک،ینه «ده پیش جزایر» نامی آلتنده و «قوشمه» شکندمه بر پارچه سی داها اولدیغی کی، بعضن مجموعه لرده سائر اثرلرینه ده تصادف اولونیور :

یدی قرال دوشدی سنک قصدیکه غفلت او یقوسندن اویان جزایر
دونا مالر تعیین اولدی اوستکه حاضر اول وقتکه دایان جزایر

رستم لرك بهترلى سنده در	غازيلرك اكبرلى سنده در
ابن فلان ابن فلان جزاير	قوج ييكيديك دفترلى سنده در
يدى قرال ايدر سكايسندى	سنسك سرحدلرك بال بلندى
هربر طونك بر قهرمان جزاير	هربر برجك رستم مندى (اكسيك)
قات قات اولدى قلمزده دين ايمان	جان دولدن ايلديك عهد وامان
مشواصر اولسون عيان جزاير	دين اوغرينه جنك ايدلم بر زمان
سرمزه قلم بويله يازيلدى	تقدى دريادن اومودم اوزولدى
ياردمجيمز اولو سلطان جزاير	دور آخراولدى زمان بوزولدى

«بنلى على» نك ده ييشلر ننده، «جزاير» ك عثمانلى ايمپراطور لغنه مر بوطيتى قوتله كوروليوور. حالبوكه «تقدى» نك، غالباً (۱۷۷۰-۱۷۸۴) آراسنده جزايره واقع اولان متعدد هجو ملرك برى اتناسنده، دشمنلرك پك واسع تداركاتى خبر آلمه سى مناسبتيله سويله ديكي تخمين ايديلن بوكوزله پارچه سنده، عثمانلى پادشاهندن هيچ بحث يوقدر؛ واوندن برشى بكننميور. نيته كيم «دونى» طرفدن نشر ايديش اولان - بوظفرلر مناسبتيله «سفرلى اوغلو» نك سويله ديكي - شعرلرده، اونك يالكنز خير دعاسى، ممنونيتى موضوع بحثدر؛ يوقسه فعلى بويوك بريارديمى دوشونوليوور. كرك «سفرلى اوغلو» نك كرك «تقدى» نك بر قاچ اثر ننده (۱۱۸۹) تاريخى صراحة ذكرا ايديلديكي جهته، بونلرله بزم «بنلى على» آراسنده همان بر عصر دن فضله بر زمان اولدينى آكلاشوليوور. ينه «جزاير» او جاغنده كى اسكى ساز شاعرلر نندن برى ده، شو ده ييشنى نقل ايتديكمز «مغريلى اوغلو» در :

قورصانلق ايدر كن هندك يولنده	نمسه نك باجق آلدى جزاير
اورومده مجمده خلقك ديلنده	كفارك باغرينى دلدى جزاير
غازيلر دين ايچون قيليچ صالحيلر	قناربه بوغازنده شكار بولديلر
كيميسن باتيروب كين آلديلر	عدويي غملمه صالحى جزاير
مالن آلوب اسيرين مزاد ايتديلر	باتيروب كيلرين مات ايتديلر
يدى قرال بردن فرياد ايتديلر	شيمدى جواهرله طولدى جزاير
آقتارمه سين آلمش آيرماز باشدن	بال يمز طوليرى آتديلر برجدن
بر يوزنده اسلام ملكر عزشدن	غازيلر قيمتن بيلدى جزاير
اسمك جزايرلى برعيد پاشاولى (۱۹)	ويرسون عالمده مولا زواك (زوالى ؟)
مغريلى اوغلى ايدر بر خوردار اولسون	كينه شن اولدى كولدى جزاير

«جزایر» تاریخچه عاقد منابه مع مراجعت ایدیله جک اولور سه، اویله صانیورم که، «قناریه» بوغازنده واقع اولان بو مجادله نك نارنجی، واسمی قاریشیق بر صورتده ذکر ایدیلن والینک آدی و بناءً علیه شاعرک زمانی تعیین ایدیله بیلیر. «دونی» ده ذکر ایدیله یین دیگر بر شاعرده، «ده پیش جزایر» نامیله بر منظومه سی المزدده بولونان «قره حمزه» در. بونک ده نهایت اون دو قوزنجی عصر باشلرینه، یعنی، اوجاغک تماماً قوتدن دوشمه که باشلادیغی زمانه عاقد اولدیغی، شعرینک موضوعندن استدلال اولونه بیلیر:

کلیک ای غازیلر خیره یورلم	دون کیجه کوردیکم قره دوشلری
کزدم سیر ایلدم قافدن قافه	لعل ویا قوت سرجان یاقان طاشلری
چون عزم ایلدم اول یوجه طاشی	هانی سکا حکم ایدن سلطان بکی
لیل ونهار چیغریشورلر حق دهی	بن دکلام فغان ایدر قوشلری
کیمی یش اچمهش کیمی قاریمش	کیمی حقدن ندا کلش یورومش
واردم باقدم بر مخلوقات وار ایش	سجده دن قالماز ایش باشلری
بر آوچ تر ایدن خلق اولدی آدم	امر اولدی جنتدن سورولدی نیدهم
ایتدی کمز ایشلری آ کدجه هر دم	آقار درماز کوزلرمک باشلری
قره حمزه ایدر او قور یازارسک	دوغرو بولار قویوب نیچون آزارسک
یا لان دنیا به آلدانوب کزرسک	بقمامیسک ایتدی کمز ایشلری

مستقبل تدقیقات نتیجه سنده، «جزایر» منسوب بونلردن باشقا بر طاقم ساز شاعرلری داهای میدانه چیقاجنی، و موسیو «دونی» نك کمال موفقیتله باشلادیغی بوایشک یاواش یاواش ا کمال اولونه جنی پک طبیعیدر. داهاجری اوننجی و بالخاصه اون برنجی عصر دن اعتباراً یکیکچری اورتلرینک، سرحد قلعه لرینک، دونانمانک، خلاصه اوردونک و خلقک عمومی حیاتنده ساز شاعرلرینک فوق العاده اهمیت قازاندق لرینی کورو یورزه حتی، سنی اداره سنندن دائماً متنفر اولان آناتولی قزیلباشلرینک کندی بر طاقم ساز شاعرلری اولدیغی کبی [بومهم مسئله حقدن کی تدقیقاتمزی قریباً نشر ایده جکیز]، اداره مرکزیه عسیان ایدن «جلالیر» کده آیرجه کندی شاعرلری واردی. «نعیا» تاریخنده کی بر فقره بزه بونی آ کلامتمده اولدیغی کبی [صوک طبع، ج ۲، ص ۴۳]، «اولیا چلی» ده موجود بر پارچه ده بو خصوصده پک زیاده معنی داردر [سیاحتنامه، ج ۵، ص ۲۸۲-۲۸۳]. ایشته بو نقطه نظر دن، جزایر اوجاغنده ده بو جنس شعرک انکشافی غایت طبیعی کورولمیلیر.

موسيو «دونی» نك نشر ايتديكى مختلف پارچالار آراسنده بعضيلرينك «جزاير» له هيچ مناسبتى اولنامهنى، صوكر «قول اوغلى» كې - ينه بوساحه ايله هيچ علاقەسى اولمايان - پك مشهور بر ساز شاعرينك اثرلرینه تصادف ايديلهسى، مختلف يرلرده كى سازشاعرلرى آتازينك دائماً بر طرفدن ديكر طرفله كيتديكى، و ادبى مناسباتك بو ساحهدهده چوق ضيق و فعال اولديغنى كوسترمكدهدر. «جزاير» ه عأدتی اولمايان بو پارچهلردن، مثلاً «صادق» اسمنده بريكيچرى شاعرينه عأد اولان (VIII) نومرولى مهم «شرقى» داهادوغروسى داستان، - كه موسيو «دونی» ده بونك جزايرله مناسبتى اولمادىنى فكر ندهدر - نجھ، اون سكزنجى عصر صوكننده كى روسيا سفرلرينك برنده، واوردو - اوصيرالرده على الاكثر مشتتا انخاذايديلن - «باباطاغى» نده قيشلادىنى ائنده يازيلش بر منظومهدر . بو منظومهده اوردونك انتظامسز، پریشان، هر تورلو معنوى رابطه دن و تساندن محروم اولارق كوستريلهسى، تماماً، تاريخى حقيقته مطابقدر. «كوچوك قاينارجه» نى انتاج ايدن بو وضعیت حقتده اودور منابع تاريخيه سنده مبذولاً و يريلن معلومات، «صادق» ك افاداتى عیناً و تماماً تآيد ايتمكدهدر. «قهوه جى» دستانى، «پيره» تكررله مهسى، «زنياره دستانى» كې موضوعلره كلنجه، بونلر عاشق ادبياتك عمومى موضوعلريدن؛ المزده، مختلف ساز شاعرلرينك بو موضوعده يازيلش تورلو تورلو اثرلرى داهاولاردن. اثر ك صوكننده بر قاچ ذيل واردر كه بونلر ك برنجيسنده ينه ۱۷۸۴ هجومه هأد «مصطفى» آدى بر خلق شاعرينك درت قوشمه سيله فرانسزجه ترجمهسى، ايكنجيسنده «دوقتورگيره» نك «آناطولى خلق ادبى تى نمونه لرى» [هاله، ۱۹۰۷] آنده مندر جينه «جزاير» ه عأد ايكي منظومه، اوچنجيسنده ۱۷۸۴ حادته سنه عأد بعض وثائق رسميه صورتلرى موجوددر. نهايتده، اثرده كچن باشليجه تورك كلهر يله «جزاير» ه عأد بعض محلى كلهلر ك بر فهرستى و باريم صحيفه لق كوچوك بر علاوه داهاولاردن .

كوبىلى زاده محمد نواز

آ . و . آنوزين : آلتاى شامانلغنه عأد مراد . — «شورال انجادی علوم آقاده ميسنك آتروپولوژى و آنوگرافيا موزهسى مجموعهسى» ، جلد IV ، ۲ ، له يئمفرد ۱۹۲۴ .

تور كياتجى مرحوم «رادلوف» ك طلبه سندن موسيو «آنوخين» ك بويكى اثرى، «آلتاى» و عموماً «تورك» شامانلغيله اوغراشانلر ايچون پك قيمتلى بر منبعدر. «رادلوف» و بر يتسكى،